

Osmanlı Tasavvuf Hayatından Bir Portre: Meclis-i Meşâyih Azası Ali Âsım Efendi (Hayatı, Ailesi ve Terekesi)

A Portrait From The Ottoman Sufi Life: Ali Asım Efendi, A Member of The Meclis-i Meşâyih (His Life, Family and Probate)

Muhammed Nur KAPLAN

Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı
Asst. Prof., Karabuk University Faculty of Theology Department of Arabic Language and Rhetoric
Karabük / Türkiye
muhammednurkaplan@karabuk.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8075-6497

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 19.02.2025
Kabul Tarihi / Accepted : 26.04.2025
Yayın Tarihi / Published : 20.06.2025
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Haziran-June
Cilt / Volume: 12 • Sayı / Issue: 1 • Sayfa / Pages: 95-121

Atıf / Cite as

Kaplan, Muhammed Nur. Osmanlı Tasavvuf Hayatından Bir Portre: Meclis-i Meşâyih Azası Ali Âsım Efendi (Hayatı, Ailesi ve Terekesi). *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/1 (2025), 95-121.

Doi: 10.33460/beuifd.1643294

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

Yazarların dergide yayınlanan çalışmaları **CC BY-NC 4.0** lisansı altında yayımlanmakta ve telif hakları bu lisansın hükümlerine tabi olmaktadır.

Authors publishing with the journal is licensed under the CC BY-NC 4.0 and their copyright is subjected to the terms and conditions of this license.

Öz: Osmanlı Devleti'nde cami, medrese ve tekkeler, dinî ve ictimai hayatın temelini oluşturmaktadır. Devletin kuruluşundan itibaren tasavvuf ve tarikatlar, sosyal hayatın her alanına nüfuz etmiştir. Özellikle tekkeler, devletin en ücra köşelerine kadar etkisini gösteren ve toplumun her kesimine ulaşabilen bir etkiye sahip olmuştur. Devletin başlangıçtan beri tekkeler üzerinde otoritesi bilinmektedir ancak XIX. yüzyıla kadar tekkeler üzerinde doğrudan bir müdahalesi görülmemiştir. Bu süreçte devletin bütün kurumlarında olduğu gibi tekke, dergâh ve zaviyelerde de şeyhlik, postnişinlik ve dervişlik gibi diğer tekke görevlileri ile ilgili birtakım şikâyetler vuku bulmuş; tekkelerde Şeyhülislamlık tarafından gerekli tahkikatı yürütmek amacıyla zaman zaman müfettişler görevlendirilmiş ve gerekli denetimler yapılmıştır. İlerleyen süreçte tekkelerin devlet tarafından denetim

ve kontrolünün sağlanması için birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Tekke ve dergâhların kontrolü ile ilgili ilk olarak 1793 yılında III. Selim tarafından bir ferman çıkarılmış; itikadı düzgün olmayan şeyh ve dervişlerin tespiti için şeyhlerden oluşturulan bir meclis kurulmuştur. Devletin kuruluşundan itibaren atılan en büyük adım, Tanzimatla birlikte gerçekleşmiştir. Şeyhülislamlık makamının bir alt kurumu olarak Osmanlı sınırları içindeki tekkeleri kontrol etmek ve düzenlemek amacıyla 1866 yılında Meclis-i Meşâyih kurulmuştur. Meclis-i Meşâyihin tam olarak kurulup harekete geçtiği tarih 15 Kasım 1866'dır. Reis ve azalardan oluşan Meclis-i Meşâyih'te görev yapmış ulemeden birisi de 19. yüzyılda yaşayan Osmanlı Devleti'nin önemli mutasavvıflarından Ali Âsım Efendi'dir. Âsım Efendi İstanbul HocaPaşa Mahallesi'ndeki Musa Safvetî Paşa Dergâhının şeyhidir. Meclis-i Meşâyih'teki azalık vazifesi ile Ali Âsım Efendi hem resmi işlemlerde hem de sosyal alanda Osmanlı tasavvuf hayatının merkezinde bulunmuş bir âlimdir. Ali Âsım Efendi; tekkelerin işleyişi, dergâhların ihtiyaçlarını bilmesi ile zaviyelerdeki sorunları Meclis-i Meşâyih'te tartışmaya açmıştır. Tekke şeyhliğine ehliyet ve liyakat sahibi kişilerin tayin edilmesi; Meclis-i Meşâyih tarafından izin verilmeden tarikat icazetnâmesi verilmemesi; tekkelerin vakıf kayıtlarının korunması, şeyh tayininde, tekkenin vakfiye şartlarına uygun davranılması için; tekke ve zâviyelerden, tevliyet ve meşihat şartlarını belirten vakfiye suretlerinin Meclis-i Meşâyih'e gönderilmesinin talep edilmesi gibi meselelerde Ali Âsım Efendi'nin imzası bulunmaktadır. Ayrıca tekke ve dergâhlarda tarikat ehli olmayan kişilerin ikametinin yasaklanması, tekke ve zâviyelerdeki şeyhlerin özlük dosyalarının düzenlenmesi ve şeyhlerin dini görevlerinin yanında vakfiye şartlarını yerine getirip getirmediklerinin takip edilmesi hususlarının da takipçisi olmuştur. Bu çalışmada Meclis-i Meşâyih Azası ve Musa Safvetî Paşa Dergâhı Şeyhi Ali Âsım Efendi'nin nesebi, hizmet hayatı ve terekesi incelenmiştir. İlmî kariyeri ve iktisadî durumu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Âsım Efendi'nin İstanbul Şer'iyye Sicilleri Arşivi Kısmet-i Askeriye Mahkemesi'ndeki terekesi ve Meşihat Arşivi'ndeki muhasebe kayıtlarından istifade edilmek suretiyle aile bireyleri ve vârisleri tespit edilmiştir. Çalışmamızın, Osmanlı son dönem ulemasından Ali Âsım Efendi'nin soyağacı ile nesebine, terekesiyle sosyo-ekonomik düzeyine, hizmet hayatıyla Osmanlı tasavvuf hayatındaki konumuna ışık tutması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Osmanlı Devleti, Meclis-i Meşâyih, Safvetî Paşa Dergâhı, Tereke.

Abstract: Mosques, madrasas and tekkes formed the basis of religious and social life in the Ottoman Empire. Since the foundation of the empire, Sufism and Sufi orders have penetrated every aspect of social life. In particular, tekkes had a particular influence that reached the remotest corners of the state and reached every segment of society. The state's authority over the lodges has been known since the beginning, but no direct intervention was seen in the lodges until the 19th century. During this process, as in all institutions of the state, a number of complaints occurred in the lodges, dervish lodges and zawiya regarding other lodge officials such as sheikdom, postnishiin and dervishdom; inspectors were assigned from time to time by the Sheikh-ul-Islamate in order to conduct the necessary investigations in the lodges and the necessary inspections were carried out. In the following process, a number of regulations were made to ensure the supervision and control of the lodges by the state. A decree was first issued by Selim III

in 1793 regarding the control of the lodges and dervish lodges; a council composed of sheikhs was established to identify sheikhs and dervishes whose beliefs were not correct. In 1836, Sultan II. With Mahmud's decree, the rules that the members of the order had to follow were determined, and many issues such as the dress of the order members and the seals they would use, the way the certificates of authorization to be given to dervishes were arranged, the conditions of the endowment charter were to be observed when appointing sheikhs to foundation lodges, and the keeping of the fixed assets records of the lodges were determined by the decree. The biggest step taken since the establishment of the state was with the Tanzimat. The Meclis-i Meşâyih was established in 1866 as a sub-institution of the office of Sheikh-ul-Islam in order to control and regulate the lodges within the borders of the Ottoman Empire. The date when the Meclis-i Meshayikh was fully established and went into action was November 15, 1866. One of the scholars who served in the Meclis-i Meşâyih, which consisted of the head and members, was Ali Asım Efendi, one of the important Sufis of the 19th century Ottoman Empire. Asım Efendi is the sheikh of the Musa Safveti Pasha Lodge in the Hocapaşa Neighborhood of Istanbul. With his membership in the Meclis-i Meşâyih, Ali Asım Efendi is a scholar who has been at the center of Ottoman Sufi life in both official transactions and the social arena. The most important feature that sets him apart from his contemporaries is that, as he is the sheikh of the lodge, he has knowledge of the functioning of the lodges, the needs of the lodges, and the problems in the lodges, and has brought these issues up for discussion in the Meclis-i Meşâyih. In order to appoint people who are qualified and qualified to the post of sheikh of the lodge; not to issue a tarikat permit without permission from the Meclis-i Meşâyih; to protect the foundation records of the lodges, and to comply with the conditions of the lodge's foundation deed when appointing a sheikh; Ali Asım Efendi's signature is on issues such as the request for the sending of the copies of the foundation deeds specifying the conditions of tevliyet and sheikhdом from the lodges and zawiya to the Meclis-i Meşâyih. He also followed up on issues such as the prohibition of the residence of non-tariqa members in the lodges and dervish lodges, the organization of the personnel files of the sheikhs in the lodges and zawiya, and the monitoring of whether the sheikhs fulfilled the conditions of the foundation deeds in addition to their religious duties. This study examines Ali Asım Efendi's lineage, life of service and probate as a member of the Assembly of Mashayih and Sheikh of Musa Safveti Paşa Dervish Lodge. The most important feature that distinguishes him from his contemporaries is that, as he was the sheikh of the lodge, he was knowledgeable about the functioning of the lodges, the needs of the dervish lodges, and the problems in the lodges, and he brought these issues up for discussion in the Meclis-i Meşâyih. Information about his scholarly career, economic situation and Sufi personality is also presented. Asım Efendi's family members and inheritors were identified by utilizing his probate in the Kismet-i Askeriye Court of the Istanbul Shariyya Registers Archive and the accounting records in the Masheikhat Archive. Our study aims to shed light on the lineage of Ali Asım Efendi, a late Ottoman scholar, on his socio-economic status, his probate, his service life and his position in Ottoman Sufi life.

Keywords: Tasawwuf, Ottoman Empire, Meclis-i Meşâyih, Safvetî Paşa Dervish Lodge, Probate.

Giriş

Osmanlı Devleti'nin kurulduğu andan itibaren tekke ve zaviyeler, halkın dini eğitiminin ilerletilmesi, ictimâî ve manevî değerlerin yerleşmesinde önemli rol oynamıştır. Devletin ilk yıllarında her ne kadar tekke ve zaviyeler üzerinde ciddi bir kontrol mekanizması olmasa da zamanla Osmanlı tasavvuf hayatının müesseselerinden olan tekkelerin denetlenmesi gündem maddesine alınmış ve konuyla ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan ilki sayılabilecek olanı, tekke ve dergâhların kontrolü ile ilgili 1793 yılında çıkarılan bir fermanla itikadı düzgün olmayan şeyh ve dervişlerin tespit edilmesi amacıyla şeyhlerden oluşturulan bir meclisin kurulmasıdır.

Gelişen bürokrasiyle birlikte 1812 yılında tekke vakıfları, Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti'ne ve tekkelerin postnişin seçimi ise Şeyhülislâmlığın denetimine tabi tutulmuştur. Bu tarihteki fermanla tekkeler, bir nevi kendi içlerindeki özerkliklerini kaybetmiş ve devletin denetimine tabi olmuştur. 1836 yılında Sultan II. Mahmut'un fermanıyla tüm tarikat mensuplarının uymaları gereken kaideler tespit edilmiştir. Tarikat ehlinin kıyafetleri ve kullanacağı mühürler, dervişlere verilecek icazetnamelerin düzenlenme şekli, vakıf tekkelerine şeyh tayin edilirken vakfiye şartlarına uyulması, tekkelerin demirbaş kayıtlarının tutulması gibi birçok husus belirlenmiştir. Aslında bu fermanla Meclis-i Meşâyih'in de temelleri atılmıştır. 1866 yılında tekkelerin denetimiyle ilgili önemli bir adım daha atılmış ve Meclis-i Meşâyih kurulmuştur. Böylece devletin ve Şeyhülislâmlığın tekke ve zâviyeler üzerindeki denetim mekanizması sağlamlaşmıştır. Meclis-i Meşâyih'in kurulmasıyla ilgili çalışmalar 1864 yılında başlamış fakat meclisin görev ve amacını izah eden layihanın hazırlanarak nizamnamesinin yürürlüğe girmesi ancak 15 Kasım 1866 tarihinde olmuştur. Meclis-i Meşâyih, 1868 yılında Kadiriye, Halvetiye, Sünbüliye, Sadiye ve Nakşibendiye tarikatlerinin şeyhlerinden olmak üzere beş azadan oluşmuştur. Buna 1874'te Rukaiye de eklenerek aza sayısı altıya çıkarılmıştır.

Meclis-i Meşâyih'te azalık görevi yapan âlimlerden birisi de Ali Âsım Efendi'dir. Ali Âsım Efendi, Ankara Beypazarlı olup İstanbul'da eğitim almıştır. İlmî ve tasavvufî eğitiminin akabinde Abdülbaki Efendi ve Şeyh Mehmet Efendi medreselerinde müderrislik yapmıştır. Tasavvuf yolculuğuna İstanbul Hoca Paşa semtindeki Musa Safveti Paşa Dergahında postnişinlik yaparak başlamıştır. 1888 yılında Şeyhülislâmlık bünyesindeki tekke ve zaviyelerin işleyişinden sorumlu bir kurum olan Meclis-i Meşâyih'e aza olarak tayin edilmiştir. Bu vazifesini ve Safveti Paşa Dergâhı şeyhliğini vefatına kadar sürdürmüştür. Postnişinliğe kendisinden sonra oğlu Ahmet Refik Efendi tayin edilmiş ve dergâh faaliyetlerini Cumhuriyet dönemine kadar yürütmüştür.

Çalışmamızın ilk bölümünde; Meclis-i Meşâyih Azası Ali Âsım Efendi'nin ailesi ve hizmet hayatı, Şeyhülislâmlık Arşivi'ndeki Meclis-i Meşâyih defter ve belge-

leri ekseninde detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Meclis-i Meşâyih'te azalık vazifesine tayin süreci ve icraatları hakkında bilgiler verilmiştir. "Ali Âsım Efendi'nin Terekesi" başlıklı ikinci bölümde ise Şeriyye Sicilleri Arşivi'nin Kısmet-i Askeriye Mahkemesi sicillerinde kayıtlı olan terekesinin transkripsiyonu verilmiştir. "Ali Âsım Efendi'nin Terekesinin Değerlendirilmesi" başlığı altında, latinizesi yapılan terekesinin sayısal verilerle değerlendirmesi yapılmıştır. Daha sonra ailesi, soyu, mirasçıları, mal varlığı, vasiyet bilgileri, borçları ve terekesindeki eşyaları hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Ayrıca ilk defa bu çalışmada gün yüzüne çıkarılan terekesi sayesinde, bu bilgilerin dönemin diğer sufi terekeleri ile mukayesesine de imkân sağlanmıştır.

Bu çalışmada; nitel araştırma yöntemlerinden arşiv dokümanları incelenerek içerik analizi yapılmıştır. Orijinal verilerin toplanılması için Şeriyye Sicilleri Arşivi'nde tereke defterleri ve Meşihat Arşivi'ndeki Meclis-i Meşâyih defter ve belgelerinde Ali Asım Efendi ile ilgili kayıtlar taranmıştır. Ayrıca Meclis-i Meşâyih kurumu hakkında detaylı bir literatür incelemesi yapılarak ulusal kaynaklar taranmıştır. Bu bağlamda temelde istifade edilen kaynaklar arasında Osman Sacid Arı'nın "Meclis-i Meşâyih Müessesesi, Kuruluşu ve Faaliyetleri" başlıklı yüksek lisans tezi, Bilgin Aydın'ın "Osmanlı Devleti'nde Tekkeler Reformu ve Meclis-i Meşâyih'in Şeyhülislâmlık'a Bağlı Olarak Kuruluşu, Faaliyetleri ve Arşivi" başlıklı makalesi, Meliha Aydın'ın "Meclis-i Meşâyih: Birimler, İşleyiş ve Kararlar (1879-1909)" başlıklı doktora tezi, Mine Durmuş'un "Meclis-i Meşâyih'in Kuruluşu ve Sultan II. Abdülhamid Dönemi Faaliyetleri" başlıklı yüksek lisans tezi ve Ayhan Işık'ın "Meclis-i Meşâyih ve Seyyidlerin Tasavvuf Hayatındaki Etkinliği" isimli makalesi Meclis-i Meşâyih'in kuruluşu, işleyişi, icraatları, nizamnâmeleri, reis ve azaları hakkında detaylı bilgi vermektedir.

Bu çalışmamızın problematiğini; Osmanlı'nın son döneminde yaşayan ve resmî-sivil görevleriyle toplumsal hayatta etkin bir rol oynayan Ali Âsım Efendi'nin hizmetleri ve yaşadığı döneme etkisi oluşturmaktadır. Bunun tespiti için, İstanbul Şeriyye Sicilleri Arşivi Kısmet-i Askeriye Mahkemesi'ndeki terekesi ve Meşihat Arşivi'ndeki muhasebe kayıtlarından istifade edilecektir.

1. Meclis-i Meşâyih Azası Ali Âsım Efendi

1.1. Ailesi ve Hizmet Hayatı

Ali Âsım Efendi, Ankara Beypazarı'nda dünyaya gelmiştir. Babası Hasan Efendi, dedesi ise Abdullah Efendi'dir.¹ İlk eğitimini Ankara Beypazarı'nda tamamlayan Âsım Efendi, ilmî ve meslekî hayatına İstanbul'da devam etmiştir. 13 Nisan 1877 tarihinde İstanbul Hocapaşa'daki Karaki Hüseyin Çelebi Mahallesinde bulunan Safvetî Paşa Dergahına imam ve şeyh olarak tayin edilmiştir.² Bu süreçte ken-

1 İstanbul Müftülüğü, Şeriyye Sicilleri Arşivi, *Kısmet-i Askeriye Mahkemesi*, No. 1962, 31.

2 Meşihat Arşivi (MŞH.), TC. 9/4; MŞH. TC. 10/28.

disine devriye müderrisliği maaşı bağlanmıştır.³ Şeyhlik görevini yürütürken 30 Ağustos 1888 tarihinde Meclis-i Meşâyih azalığına seçilmiştir.⁴ Birçok medresede müderrislik vazifesi de icra eden Ali Âsım Efendi, Abdülbaki Efendi Medresesi müderrisi iken 15 Kasım 1889 tarihinde ibtida-i haric müderrisliği payesi almıştır.⁵ Aynı yıl Bayezid müciz dersiamları arasına katılmıştır.⁶

Beypazarlı Ali Âsım Efendi; 9 Mayıs 1895 tarihinde, Kastamonulu Hasan Hulusi, Osmanpazarlı İsa Ruhi, Bosnalı Halil Hamdullah, İstanbullu Hafız Mehmet Salih Zeki ve Çallı Bekir Sıdkı efendilerle birlikte, uzun yıllar camilerde ders vermelerine binaen, devriye müderrisliklerinin İstanbul ruûsuna tebdilini istemişler ve imti-handa başarılı olarak ruûs-ı hümayun almaya hak kazanmışlardır.⁷ Âsım Efendi, Şeyh Mehmet Efendi Medresesinde müderrislik vazifesine devam ederken 7 Temmuz 1898 tarihinde hareket-i hâric payesi almıştır.⁸

Hizmet hayatının başından itibaren Osmanlı tasavvuf hayatının içinde olan Ali Âsım Efendi, tekke ve zaviyelerin denetimi amacıyla 1836 yılında Sultan II. Mahmut'un fermanı ve ikinci aşamada 1866 yılında Şeyhülislâmlık bünyesinde Meclis-i Meşâyih'in⁹ kurulmasıyla bu Meclis'te aktif görev almıştır.¹⁰ İstanbul Eminönü'nde Musa Safveti Paşa Dergâhının¹¹ şeyhliği görevini de yürüten Ali Âsım Efendi, 1888 yılı itibariyle başladığı Meclis-i Meşâyih azalığı görevini vefatına kadar sürdürmüştür.¹²

Ali Âsım Efendi'nin Meclis-i Meşâyih azalığı görevinde önemli kararlarda imzası bulunmaktadır. Tekkelere şeyh tayini,¹³ tekke ve zaviyelere vakıf şartlarına göre tevliyet ve meşihat hisselerinin verilmesi,¹⁴ tekke ve zaviyelerin teftişi,¹⁵ tekkeler

3 MŞH. MH. 9/4.

4 MŞH. TC. 15/6.

5 Meşihat Arşivi, *Tarik Defterleri*, No. 33.

6 Maşihat Arşivi, *Dersiâm Maaş Defterleri*, No. 2830, 481.

7 MŞH. EO. 578/26.

8 Meşihat Arşivi, *Tarik Defterleri*, No. 23.

9 BOA, *Cevdet Evkaf*, No. 18014; Bk. Ayhan Işık, "Meclis-i Meşâyih ve Seyyidlerin Tasavvuf Hayatındaki Etkinliği", *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 1/17 (2019), 115-154; Osmanlı dönemindeki seyyid Meşâyih için bk. Ayhan Işık, *Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakibü'l-esrâfîlik Müessesesi* (Ankara: İlahiyât Yayınları, 2021), 131-144; Bilgin Aydın, "Osmanlı Devleti'nde Tekkeler Reformu ve Meclis-i Meşâyih'in Şeyhülislâmlık'a Bağlı Olarak Kuruluşu, Faaliyetleri ve Arşivi" *İstanbul Araştırmaları Dergisi* 7 (1998), 93-109; Mine Durmuş, *Meclis-i Meşâyih'in Kuruluşu ve Sultan II. Abdülhamid Dönemi Faaliyetleri*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 87-88; Osman Sacid An, *Meclis-i Meşâyih Müessesesi, Kuruluşu ve Faaliyetleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 11-15; Mustafa Kara, "Tanzimat Dönemi ve Tasavvufi Hayat", *Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu* (Ankara: 1991), 306.

10 Meşihat Arşivi, *Dersiâm Maaş Defterleri*, No. 2830, 481.

11 Nuri Seçgin, "Eminönü/Hocapaşa Safveti Tekkesi", *Sanat Tarihi Yıllığı*, 25 (2016), 149-150; Meliha Aydın, *Meclis-i Meşâyih: Birimler, İşleyiş ve Kararlar (1879-1909)* (İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024), 63; Cemaleddin Server Revnakoğlu, *Revnakoğlu'nun İstanbul'u, İstanbul'un İç Tarihi Fatih* haz. Mustafa Koç, (İstanbul: Fatih Belediyesi Kültür Yayınları, 2021), V/2114; Reşat Öngören, "İstanbul'da Tasavvufi Hayat", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi: Din* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. 2015), 240-315.

12 Meşihat Arşivi, *Merkez İdaresi Memur Maaş Defteri*, No. 2557, 311, 317.

13 Meşihat Arşivi, *Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri*, No. 1769, 1.

14 Meşihat Arşivi, *Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri*, No. 1769, 3.

15 Meşihat Arşivi, *Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri*, No. 1769, 5.

hakkında yapılan şikâyetlerle ilgili gerekli tahkikatın yapılması,¹⁶ şeyhlik vazifesi için ruhsat verilmeyenlerin takibatının yapılması,¹⁷ dergahlara tahsis edilen taa-miyelerin ödemelerinin takibi,¹⁸ dergahlarda ikamet edeceklerin belirlenmesi,¹⁹ tekke şeyhliğine ehliyet ve liyakat sahibi kişilerin tayini,²⁰ Meclis-i Meşâyih'in izni olmadan şeyhlerin tarikat icazetnâmesi vermemesi,²¹ tekke ve zâviyelerdeki şeyhlerin biyografilerinin düzenlenmesi²² gibi daha pek çok meselenin karar aşamasında Meclis'te fikir beyan etmiştir. Meclis-i Meşâyih Nazırı Mehmet Tevfik Efendi'nin önerisiyle, Meclis-i Meşâyih azasından Özbekler Dergâhı Postnişini Şeyh Süleyman Efendi'nin vefatıyla münhal kalan azalık vazifesi, yüz kuruş maaşla aynı Meclis'in azalarından Safvetî Paşa Dergâhı şeyhi Ali Âsım Efendi'ye tahsis edilmiştir. Böylece Âsım Efendi'ye düzenli bir maaş bağlanmıştır.²³

Ali Âsım Efendi, hayattayken ilmiye teşkilatından bir arkadaşına kefil olmuştur. 27 Nisan 1896 tarihinde Acilat Naibi Osman Nuri Efendi, Bayezit Dersiâmlarından Ahmet Remzi ve Ali Âsım efendilerin kefaletiyle İlmiye Tekaüt Sandığından borç almış ancak bu borcu ödemededen vefat etmiştir. Kefil olduğu arkadaşı borcu ödeyemeyince bu borç kendisiyle birlikte kefil olan diğer arkadaşından tahsil edilmiştir. Bu olay neticesinde Asım Efendi maddi sıkıntı yaşamıştır. Ahmet Remzi ve Ali Âsım efendiler maaşlarından herhangi bir kesinti yaşanmaması için Osman Nuri Efendi'nin terekesinin yazılarak borçlarının ödenmesi hususunda Şeyhülislam'lağa dilekçe vermişlerdir.²⁴

Dergâhın işlerini huzur ve sükunetle yerine getiren Ali Âsım Efendi, zaman zaman bazı sorunlarla da karşılaşmıştır. 16 Eylül 1894 tarihinde Bağdatlı Bedrettin Efendi, Safvetî Paşa Dergâhı postnişini Şeyh Ali Âsım Efendi'nin kendisini dergâhtan kovması gerekçesiyle Şeyhülislam'lağa şikâyetle bulunmuştur. Meclis-i Meşâyih tarafından yapılan incelemede Bedrettin Efendi haksız bulunmuş ve Âsım Efendi bu mesnetsiz suçtan aklanmıştır.²⁵

Ali Âsım Efendi, 3 Ocak 1899'da vefat etmiş²⁶ ve 26 Şubat 1899 tarihinde terekesi yazılmıştır. Âsım Efendi üç evlilik yapmış ve kendisinden önce vefat eden birinci eşi Fatma Zehra bt. Abdullah Hanım'dan Ahmet Refik isminde bir oğlu dünyaya gelmiştir. Yine kendisinden önce vefat eden ikinci eşi Fatma Zehra bt. Edhem Hanım'dan Mahmud Nedim isminde bir evladı ve vefat ettiğinde hâlâ ha-

16 Meşihat Arşivi, *Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri*, No. 1769, 195.

17 Meşihat Arşivi, *Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri*, No. 1769, 195.

18 Meşihat Arşivi, *Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri*, No. 1769, 196.

19 Meşihat Arşivi, *Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri*, No. 1769, 199.

20 MŞH. EO. No. 398/91.

21 BOA. ZB., No. 350/50.

22 MŞH. SÂİD. 254.

23 MŞH. EO. 310/24.

24 MŞH. EO. 632/81.

25 MŞH. EO. 539/49.

26 MŞH. EO. 819/75.

yatta olan üçüncü eşi Fatma Muammer Hanım'dan ise Mustafa Şevket isminde bir evladı olmuştur.²⁷

Ali Âsım Efendi'nin eşi Fatma Muammer Hanım, eşinin vefatından sonra maddi sıkıntı çektiği için Şeyhülislamlığa dilekçe yazmıştır. Küçük çocuğu Mustafa Şevket ise kendisine bağlanan maaşın bir kısmının geri alınmasından şikayetçi olmuştur. Şeyhülislamlığın yaptığı inceleme neticesinde hatalı ödeme yapıldığı gerekçesiyle kendisinden alınan meblağ tekrar kendisine ödenmemiştir.²⁸

Ali Âsım Efendi vefat edince postnişinlik vazifesine 5 Ocak 1899 tarihinde Şeyh Mehmed Efendi halifesi Mükrimin Efendi talip olsa da bu isteği Şeyhülislam-lık tarafından reddedilmiştir.²⁹ Aynı hafta içerisinde Safvetî Paşa Dergahı hulefası, dervişleri, ihvanları ve vakıf mütevellisi; dergah meşihatının, Ali Âsım Efendi'nin büyük oğlu Ahmet Refik Efendi'ye verilmesini talep etmişlerdir.³⁰ Meclis-i Meşâyihi tarafından kabul edilen bu talep üzerine, 7 Ocak 1899 tarihinde tekkenin meşihatine Ahmet Refik Efendi tayin edilmiş ve babasından sonra postnişinlik vazifesini devam ettirmiştir.³¹ Şeyhlik göreviyle birlikte babasından münhal kalan aynı dergahtaki mescidin imamlık vazifesini de bizzat kendisi yürütmüştür.³²

Ahmet Refik Efendi, 1285/1868-1869'da İstanbul'da dünyaya gelmiştir. 22 yaşındayken 100 kuruş maaşla Rüşûmât Emânetinde Cemiyet-i Rüşûmiyye kalemünde vazifeye başlamıştır. 27 Ekim 1892'de görevindeki liyakatinden dolayı 4. rütbe mecidi nişanı almıştır.³³ Görüldüğü gibi babasının vefatından önce rüşumat/gümrük memuru olarak görev yapan Ahmet Refik Efendi, arşiv kayıtlarına göre ciddi bir dini eğitim almamış olsa da postnişinlik ve imamlık vazifelerine tayin edildiği görülmektedir.

1.2. Ali Âsım Efendi'nin Meclis-i Meşâyihi Azalığındaki Kararları

Meclis-i Meşâyihi'nin günümüze intikal eden ve Şeyhülislamlık Arşivi'nde muhafaza edilen 51 adet defteri bulunmaktadır.³⁴ Karar Defterleri, Evrak Kayıt ve Karar Hulasa Defterleri, Makbuz Defterleri, Kürsü Meşâyihi Defterleri, Meşâyihi Esami Defterleri, Taşraya Giden Meşâyihi Defteri, Meşâyihi Vakfiye Defterleri, Meşâyihi Maaş Defteri, Tevcih-i Cihat İlamat Defteri olarak tasnif edilen bu serilerde Ali Âsım Efendi'nin 1769-1773 numaralı defterlerdeki kararlarda imzası bulunmaktadır.³⁵

27 Şer'iyye Sicilleri Arşivi, *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*, No. 1962, 31.

28 MŞH. EO. 1547/68.

29 MŞH. EO. 819/50.

30 Meşihat Arşivi, *Meclis-i Meşâyihi Gelen Evrak Kayıt Defteri*, No. 1765, 29

31 MŞH. EO. 819/75.

32 MŞH. TC. 147/37.

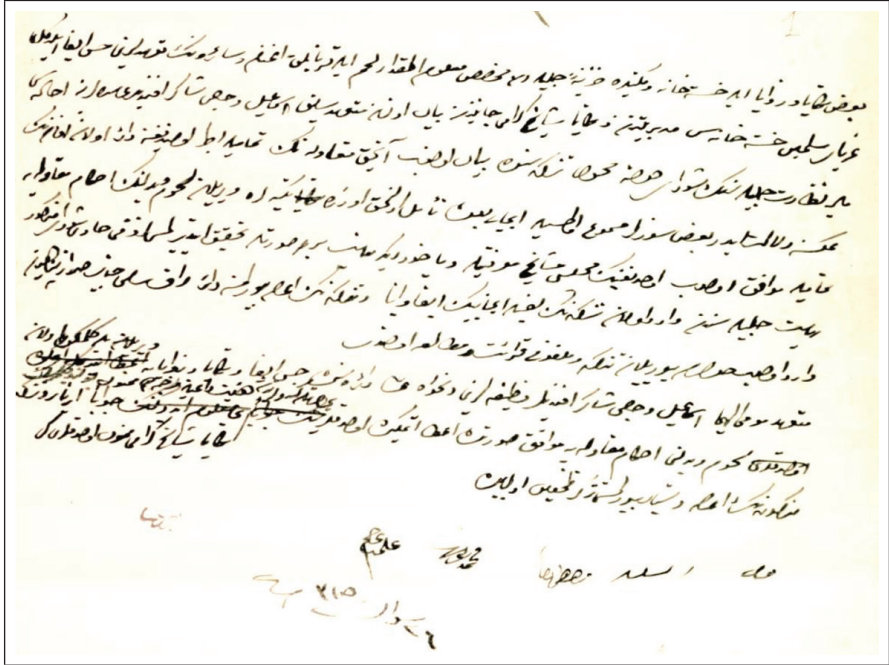
33 BOA, DH. SAİD. 44/183.

34 Bilgin Aydın, vd., *Bâb-ı Meşihat Şeyhülislamlık Arşivi Defter Kataloğu* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2006); Esra Yıldız, *Şeyhülislamlığın Bürokratik Yapısı* (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2022).

35 Meşihat Arşivi, *Meclis-i Meşâyihi Müzekkire Derkenar Defteri*, No. 1734, *Türkiye Cumhuriyeti Umûr-ı Şer'iyye ve Evkâf Vekâleti Meşâyihi Maaş Defteri*, No.1783, *Tevcih-i Cihat İlamat Defteri*, No. 1793.

Meclis-i Meşâyih reis ve azalarıyla birlikte Ali Âsım Efendi'nin de imzasının bulunduğu kararlardan bazıları şunlardır:

Tekke ve zâviyeler ile hastane ve mekteplere hazineден tahsis edilen et ve kurbanlık koyunların teminini sağlayan İsmail ve Hacı Şakir efendilerden Meşâyihin memnun olduğunu ifade eden karar.³⁶

Belge 1: Meclis-i Meşâyih Reis ve Azalarının Aldığı Karar Örneği.

Bazı tekâyâ ve zevâyâ ile hastahâne ve mekteplere Hazine-i Celîleden muhassas ma'lûmü'l-mikdâr lahm ile kurbanlık ağnâm ve sâirenin ta'ahhüdlerini hüsn-i ifâ eyledikleri Gurebâ-yı Müslimîn Hastahânesi Müdîriyetinden ve tekâyâ meşâyih-i kirâmı cânibinden beyân olunan müte'ahhid-i sâbık İsmail ve Hacı Şakir efendiler uhdelere ihâlesi Mâlîye Nezâret-i Celîlesinin Şûrâ-yı Devlete muhavvel tezkiresinde beyân olup ancak mukâvelenin tamamıyla icrâ olduğuna dâir olan ifâdenin aksine delâlet eder bazı sözler mesmû' olmasıyla icâbı ba'dehû teemmül olunmak üzere tekkelere verilen lühûm ve bedelinin ahkâm-ı mukâveleye tamamıyla muvâfık olup olmadığının Meclis-i Meşâyih ma'rifetiyle veyâhûd diğer münâsib bir sûretle tahkik ettirilmesi lüzûmunu hâvî şûrâ-yı

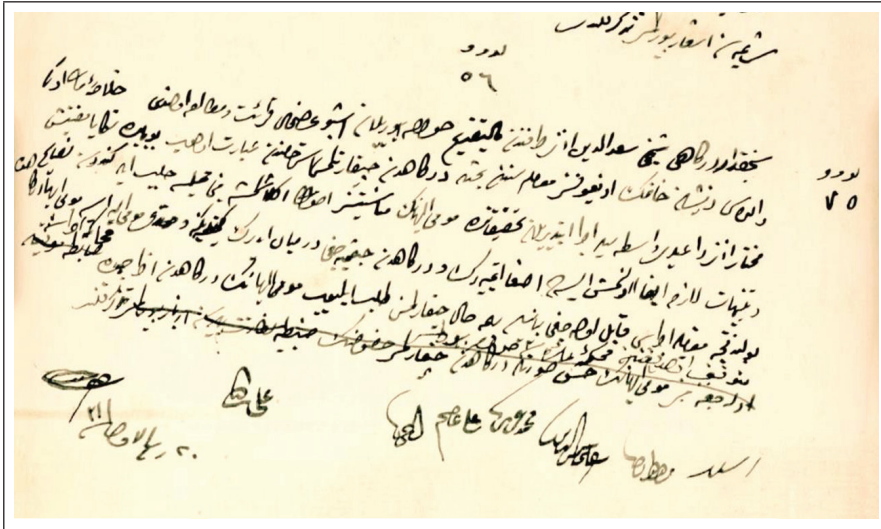
36 Meşihat Arşivi, Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri, No. 1773, 1.

mezkûr riyâset-i celîlesinden vârid olan tezkirenin leffîyle icâbının ifâ ve inbâ ve tezkirenin i'âde buyurulmasına dâir taraf-ı sâmi-i cenâb-ı Sadâret-penâhîden vârid olup havâle buyurulan tezkire ve melfûfu kırâet ve mütâlâ'a olundu. Mûte'ahhid-i mûmâ-ileyhimâ İsmail ve Hacı Şakir efendiler vazîfelerini dilhâh-ı âlî dâiresinde hûsn-i ifâ ve tekâyâ ve zevâyâyâ verilegelmekde olan lühûm ve bedelini ahkâm-ı mukâveleye muvâfık sûrette i'tâ etmekte oldukları cihetle kendilerinden tekâyâ meşâyih-i kirâmî memnûn oldukları gibi hey'et-i dâ'iyânemizce de memnûn bulunduklarının izbâr ve tezkire-i mezkûrenin i'âde ve tesyâr buyurulması tezekkür kılınmağın ol bâbda.

Fevzî, Es'ad, Mustafa Rıza, Mehmed Âşir, Ali Âsım, Şerif Ahmed.

26 Şevvâl sene 1315 [20 Mart 1898] yazıldı.

Sancaktar Dergâhı şeyhi Sadeddin Efendi'nin üvey validesi Zîşân Hanım'ın dergâhtan çıkarılması için mahkemeye başvurulması gerektiği ile ilgili karar.³⁷

Belge 2: Meclis-i Meşâyih Reis ve Azalarının Aldığı Karar Örneği.

Numara: 75

Sancakdar Dergâhı şeyhi Sadeddin Efendi tarafından bi't-takdîm havâle buyurulan işbu arzuhâl kırâet ve mütâlâ'a olundu. Hülâsa-i meâlî üvey vâlidesi Zîşân Hanım'ın uygunsuz mu'âmelesinden bahisle dergâhtan çıkartılması istihâmından ibâret olup bu bâbda Tekâyâ Müfettişi Muhtar Efendi dâ'ileri

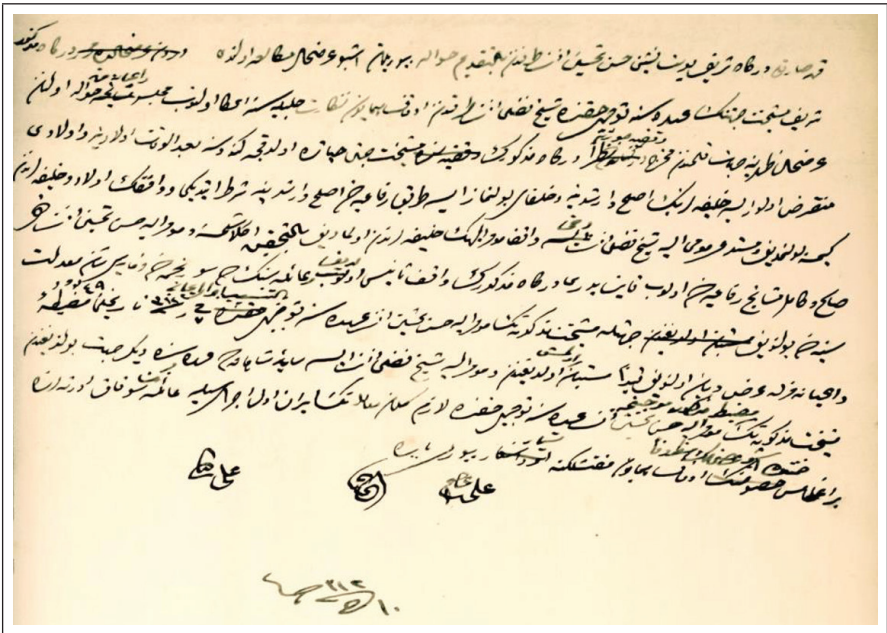
³⁷ Meşihat Arşivi, Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri, No. 1773, 18.

vâsıtasıyla icrâ ettirilen tahkikâtta mûmâ-ileyhânın münâsebetsiz ahvâli anlaşılmasına mebnî meclise celb ile kendisine takdîm ve tenbihât-ı lâzime ifâ olunmuş ise de isgâ etmeyerek ve dergâhtan çıkmayacağını dermiyân ederek gitmeyeceğine ve müsted'î-i mûmâ-ileyh ise mûmâ-ileyhâ dergâhta bulundukça mukâbele icrâsı kâbil olamayacağı beyânıyla behemehâl çıkarılmasını talep eyleyip mûmâ-ileyhânın dergâhtan ihrâcı da muhâkeme icrâsına mütevakkıf olduğundan mahkeme-i âidesine havâle buyurulması tezekkür kılındı.

Es'ad, Mustafa Rızâ, Ali Şemseddin, Mehmed Âşir, Ali Âsım, Ahmed, Ali Rızâ, Tevfik

20 Rebî'ulevvel sene 1311 [1 Ekim 1893] yazıldı.

Karasarıklı Dergâhı şeyhliğine tayinini talep eden Şeyh Fazlı Efendi'nin başka bir dergâh meşihatini yürüttüğünden postnişînin Hasan Tahsin Efendi'ye verilmesi kararı.³⁸

Belge 3: Meclis-i Meşâyih Reis ve Azalarının Aldığı Karar Örneği.

Karasarıklı Dergâh-ı Şerîfi postnişîni Hasan Tahsin Efendi tarafından bi't-takdîm havâle buyurulan işbu arzuhâl mütâlâ'a olundu. Dergâh-ı mezkûr-ı şerîf meşihat cihetinin uhdesine tevcihi hakkında Şeyh Fazlı Efendi tarafından Evkâf-ı

38 Meşihat Arşivi, Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri, No. 1772, 46.

Hümâyûn Nezâret-i Celîlesine i'tâ olunup meclis-i dâ'iyânemize havâle olunan arzuhâl zahrına Cihât Kaleminden muhrec vakfiye sûretine nazaran dergâh-ı mezkûrun meşîhat ciheti hayatta oldukça kendisine ba'de'l-vefât evlâdına ve evlâdı münkariz olur ise halîfelerinin eslah ve erşedine ve hulefâsı bulunmaz ise tarîk-i Rifâ'iyye'den eslah ve erşedine şart ettiği ve vâkıfın evlâd ve halîfelerinden kimse bulunmadığı ve müsted'î-i mûmâ-ileyh Şeyh Fazlı Efendi dahi vâkıf-ı mûmâ-ileyhin halîfelerinden olmadığı bi't-tahkîk anlaşılmasına ve mûmâ-ileyh Hasan Tahsin Efendi dahi sâlih ve kâmil meşâyih-i Rifâ'iyye'den olup kayınpe-deri dergâh-ı mezkûrun vâkıf-ı sânisî olduğu ve âilesinin de sürüncemeden vikâyesi şân-ı ma'delet-i seniyyeden bulunduğu cihetle meşîhat-i mezkûrenin mûmâ-ileyh Hasan Tahsin Efendi uhdesine tevcihi bi't-tensîb icrâ-yı îcâbı fî 7 R. sene 1312 târihli ve 49 numaralı mazbata-i dâ'iyânemizle arz ve beyân olundu-ğu kayden müstebân olmuş olduğundan ve mûmâ-ileyh Şeyh Fazlı Efendi ise sâye-i şâhânde uhdesinde diğer cihet bulunduğundan meşîhat-i mezkûrenin mazbata-i mezkûre mücebince mûmâ-ileyh Hasan Tahsin Efendi uhdesine tevcihi hakkında lâzım gelen mu'âmelenin bir an evvel icrâsıyla âilesinin sokak ortalarında bırakılmaması zımında işbu arzuhâlin mazrûfen Evkâf-ı Hümâyûn Müfettişliğine tesyâr buyurulması bâbında.

Ali Âsım, Ahmed, Ali Rızâ

10 C. sene 1312 [9 Aralık 1894] yazıldı.

Belge 4: Ali Âsım Efendi'nin İmzası³⁹

2. Meclis-i Meşâyih Azası Ali Âsım Efendi'nin Terekesi

Ali Âsım Efendi'nin terekesi, İstanbul Şerîyye Sicilleri Arşivinde Kısmet-i Aske-riye Mahkemesinin 1962 numaralı sicilinin 31. sayfasında kayıtlıdır.⁴⁰

³⁹ Meşîhat Arşivi, *Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri*, No. 1772, 46.

⁴⁰ Şerîyye Sicilleri Arşivi, *Kısmet-i Askeriye Mahkemesi*, No. 1962, 31.

2.1. Ali Âsım Efendi'nin Terekesinin Latinizesi

Mahmiye-i İslambol'da Hoca Paşa kurbünde Karakî Hüseyin Çelebi mahal-lesinde vâki' Musa Safvetî Paşa dergâhı postnişini iken işbu sene-i mübâreke Şa'bânü'l-muazzamının yirminci günü vefât eden Meclis-i Meşâyih a'zâ-yı kirâmından işbu Ali Âsım Efendi ibn-i Hüseyin bin Abdullah'ın verâseti zevce-i menkûha-i metrûkesi Fatıma Hanım ibnet-i Mehmed Ali ile zevce-i mûmâ-ileyhâdan mütevellid sulbi sagîr mahdûmu tahmînen sekiz yaşında Mustafa Şevket Efendi ve kendiden mukaddem vefât eden zevce-i uhrâsı Fatımaü'z-zehra Hanım ibnet-i Abdullah'dan mütevellid sulbi kebîr mahdûmu Ahmed Refik Efendi ve yine kendiden mukaddem vefât eden zevce-i uhrâsı diğer Fatımaü'z-zehra Hanım ibnet-i Edhem'den mütevellid sulbi kebîr mahdûmu Mahmud Nedim Efendi'ye münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede's-şer'î'l-enver zâhir ve mütehakkık ol-dukdan sonra sagîr-i mûmâ-ileyhin vâlidesi ve tesviye-i emrine bâ-hüccet vasi-yi mansûbesi zâtı muarrefe zevce-i mezbûre Fatıma Hanım bi'l-asâle ve bi'l-vesâye ve ibnân-ı mûmâ-ileyhimâ Ahmed Refik ve Mahmud Nedim efendilerden her biri bi'l-asâle ve bi'l-verâse taleb ve ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le tahrîr ve beher sim Mecidiye yirmi guruş hesâbıyla bi'l-müzâyede âhara bey' ve beyne'l-verese tevzî' ve taksîm olunan tereke-i müteveffâ-yı mûmâ-ileyhdır ki ber-vech-i âti zikr ve beyân olunur.

Fî 15 Şevvâl sene 316 [26 Şubat 1899].

Tablo 1: Ali Âsım Efendi'nin Terekesi

Yazma Mushaf-ı Şerif: 1, yazma Delâil: 1, basma Delâil: 1, Hizbü'l-a'zam: 1, Tefsîr-i Aliyyülkârî: 2 cild ma'a Resâil-i sûfiye 500	Çuka şalvar: 1, cübbe: 1 120	Sob lata: 1, entari: 1, kumaş nimten: 1 155	Çuka lata: 1, şalvar: 1 150
Köhne fasone şalvar: 2 55	Çuka kaplı köhne nâfe kürk: 1 175	Kasdor palto: 1 85	Şam-kâri maşlak: 1 51
Şam hırka: 1, köhne cübbe: 1, pamuklu hırka: 2 aded 40	Cılgava kürk: 1 402	Çuka lata: 1 205	Bir mikdâr sof 140
Şam hırka: 1 86	Şam hırka: 1 71	Lahor şal: 1 400	Parça Acem şalı: 1 51
Parça Şam kumaşı: 2 50	Kumaş entari: 1, basma entari: 1, gömlek: 4, uçkur: 2, gömlek: 1 50	Gezi: 1 top 50	Elvân mendil: 22, elvân kîse: 5, tütün kîsesi: 2 82

Tablo 1 devam

Yatak çârşebi: 2 34	Abânî: 1 top 80	Sadekun?: 1 parça 34	Havlu: 4 aded 32
Havlu: 2 aded 16	Havlu: 2 aded 16	Kettân havlu: 6 aded 30	Boyun sargısı: 1 25
Köhne şal: 1, kuşak: 1 20	Uçkur: 1 aded 15	Kumaş nimten: 1 10	Muhâcir bezi: 1 top 20
Muhâcir bezi: 1 top 20	Muhâcir bezi: 1 top 20	Parça fanila: 1 40	Yasdık örtüsü: 2 30
Yün çorab: 1 çift 3	Yün çorab: 1 çift 3	Yün çorab: 1 çift 3	Bez döşeme: 2 aded 30
Boğça: 3 aded 5	Boğça: 3 aded 5	Boğça: 3 aded 5	Havlu: 3, sofrâ: 3, kumaş mak'ad: 1 50
Penbe şilte: 1, örtü: 2, yasdık: 1, perde: 5 ma'a korniş 155	Mir'at: 1, desdi: 1, kâse: 2, bardak: 2, taşlı konsol: 1 151	Koltuk: 2, kanape: 1, sandalye: 10 101	Battaniye: 1 aded 80
Gördos-kârî seccâde: 1 130	Halı seccâde: 1 111	Köhne kilim: 1 211	Arakiye seccâde: 6, boğça: 1 aded 85
Parça keçe: 1 5	Keçe: 1 aded 480	Yazı takımı: 1 20	Tabak: 2, fincan: 30, kâse: 20 ma'a hurdevât 300
Nuhâs mankal: 1, göbek: 1 ma'a kapak 80	Sagîr mir'at: 1 aded 5	Levha: 4 aded 20	Şilte: 2, yazma yorgan: 2, yasdık: 3 200
Penbe şilte: 4, elvân yorgan: 6, yasdık: 10 360	Yün memlû döşek: 1 100	Çârşeb: 1 aded 40	Çârşeb: 1 aded 10
Şemsiye: 1 aded 10	Tahta boru: 1, rahle: 1, lamba: 1 çift, sürâhi: 1, bardak: 1 aded 40	Çubuk: 6 aded 10	Mikrâs: 6, kalemtırâş: 2 40

Tablo 1 devam

Ot minder: 1, yasdık: 6, örtü: 1 50	Sahan: 5 ma'a kapak, şurba tası: 1, pilavta: 1, sini 1 70	Sahan: 5 ma'a kapak, sarı sini: 1 80	Sahan: 5 ma'a kapak, pilavta: 1 ma'a kapak, şurba tası: 1, kebîr ve sagîr sini: 2 140
(v. 31b) Kuşhâne: 5 ma'a kapak 50	Kuşhâne: 5 ma'a kapak 2 aded 50	Tencere: 3 ma'a kapak 125	Tencere: 6 ma'a kapak 150
Lenger: 2 aded 20	Lenger: 2 aded 50	Leğen: 1, ibrik: 1 aded 30	Kebîr ibrik: 1 aded 25
Nuhâs kumkuma: 3 aded 25	Mankal: 1 ma'a göbek 40	Kantar: 2 aded 30	Sagîr leğen: 1 25
Duvar saati: 1 aded 50	Kadaif tepsisi: 2, Lenger: 1, yumurta tabesi: 1, karavana: 1, sahan: 1, güğüm: 1. Kahve değirmeni: 1, sagîr ve kebîr leğen: 3, semâver-kefçe: 2 aded 150	Ot minder: 1, penbe şilte: 1, yasdık: 8, mak'ad: 11, erkân minder: 4, keçe: 1, mir'at: 1, lamba: 1 çift, soba: 1 ma'a takım 500	Duvar saati: 1 20
Sim enfiye kutusu: 3 aded 150	Etrafı sîmlice Hindistan cevizinden ma'mûl tas: 1 50	Frenk altını bilezik: 2, sim muska: 1 aded 501	Sim kupa: 1 aded 40
Sim tabaka: 1 aded 40	Mercânî bağa kaşık: 20 200	Altın köstek: 1 aded 221	Müteveffâ-yı mûmâ-ileyhin çekmecesi küşâd olundukda nakdi lira-yı Osmânî 256 aded ma'a kûsûrât, fî 108 27.833
Cem'an yekûn			

Tablo 1 devam

36.532 00.173 ----- 36.359 00.989 ----- 35.370	Yalnız otuz altı bin beş yüz otuz iki guruşdur Dellâliye-i eşyâ-i mebia Resm-i kısmet ve kaydiye ve bahâ-i pul Sahhu'l-bâki li't-taksim	
Guruş	Akçe	
4.421	30	Hissetü'z-zevceti'l-mûmâ-ileyhâ Fatıma Muammer Hanım
10.316	30	Hissetü'l-ibni's-sagîr el-mûmâ-ileyh Mustafa Şevket Efendi
10.316	30	Hissetü'l-ibni'l-kebîr el-mûmâ-ileyh Ahmed Refik Efendi
10.316	30	Hissetü'l-ibni'l-kebîr el-mûmâ-ileyh Mahmud Nedim Efendi

Verese-i kibâr-ı mûmâ-ileyhim Fatıma Muammer Hanım ve Ahmed Refik ve Mahmud Nedim efendilerden her biri bâlâda muharrer hisse-i irsiyeleri olan cem'an yirmi beş bin elli üç buçuk guruş otuz akçeyi tereke-i müteveffâ-yı mûmâ-ileyhden birbiri yedlerinden bi'l-asâle tamâmen ve kâmilan ahz u kabz ve istifâ-yı hak eylediklerinden sonra sagîr-i mûmâ-ileyh Mustafa Şevket Efendi'nin kezâlik bâlâda muharrer hisse-i irsiyesi olan on bin üç yüz on altı guruş otuz akçenin elli altı guruş otuz akçesi bi'l-izni's-şer'î sagîr-i mûmâ-ileyhin nafakasına harc ve sarf etmek üzere vâlidesi vasi-yi mûmâ-ileyhâ Fatıma Muammer Hanım bi'l-vesâye ahz u kabz etmekle lede't-tenzîl bâkisi olan on bir bin iki yüz altmış guruşun beher lira-yı Osmânî yüz guruş i'tibâr olundukda fark-ı fiâtdan ziyânı olan yedi yüz altmış guruş bi't-tenzîl bâkisi olan dokuz bin beş yüz guruş bâ-hüccet ve bâ-küfelâ vâlidesi vasi-yi mûmâ-ileyhâ Fatıma Muammer Hanım'a idâne ve ilzâm olduğu me'zûnen bi'l-hükm mürsel kâtib Mekremetlü Sa'dî Efendi ba'de'l-inhâ işbu mahalle şerh verildi.

2.2. Ali Âsım Efendi'nin Terekesinin Muhasebesi

Safvetî Paşa Dergâhı Postnişini Ali Âsım Efendi b. Hasan'ın 21 Şaban 1316/4 Ocak 1899 tarihinde terekesinin muhasebesi yazılmıştır.⁴¹

Tablo 2: Ali Âsım Efendi'nin Terekesinin Muhasebesi

Müteveffanın İsim ve Şöhreti ve Mahall-i Vefatı	Müteveffânın Verese-i münhasırası
---	-----------------------------------

⁴¹ Bk. Tablo-2: MŞH. HUK. 139/22.

Tablo 2 devam

Hocapaşa kurbunda Safvetî Paşa Dergâh-ı Şerifi Postnişini Ali Efendi fevt şüd. Fî 21 Şaban sene 316 Muhzır Hasan Râşid Muharrir-i evvel Faziletli Behcet Efendi Meclis-i Eytâm Kalemünde defter-i mahsusuna kayd olunmuştur. Fî 12 Şevvâl sene 316 [23 Şubat 1899]			Dergâh-ı Şerif Postnişini müteveffâ Ali Âsim Efendi ibn Hasan'ın verâseti zevce-i menkûha-i metrukesi Fatıma Muammer bt. Mehmed Ali ile zevce-i mezbûreden mütevellid sulbi sağır mahdumu Mustafa Şevket Efendi ve kendiden mukaddem vefât eden zevce-i uhrâsı mütevevfat Fatımatü'z-Zehra Hanım bt. Abdullah'dan mütevellid sulbî kebîr mahdumu Ahmed Refik Efendi ve kendiden mukaddem vefat eden diğer zevcesi Fatımatü'z-Zehra Hanım bt. Ethem'den mütevellid sulbî kebîr mahdumu Mahmud Nedim Efendi'ye münhasıra olduğu		
Yekûn-ı Tereke	Nukûd-ı Mevcûde	Vereseye Satılan Eşya Semeni	Harice Satılan Eşya Semeni	Eshâm-ı Umûmiyye ve Senedât ve Emânât	Mülâhazât
36.532	Yekûn-ı tereke		Hesâb-ı ibn-i kebîr-i mûmâ-ileyh Ahmet Refik Efendi		
173	Dellâliye-i eşyâ-i mebî'a		10.316,30	Hisse-i mirası	
36.359			4.705	Eşyadam zimmeti mahsûb şüd	
989	Resm-i kısmet ve kaydiyye ve bahâ-i yol		5.611,30		
35.370	Sahhü'l-bâki lî't-taksîm		5.611,30	Nakden ve tamamen makbuzu	
Suret-i Taksim					

Tablo 2 devam

4.421,30	Hisse-i zevce		Hesâb-ı ibn-i sağır-i mûmâ-ileyh		
10.316,30	Hisse-i ibn-i kebîr		10.316,30	Hisse-i mirası	
10.316,30	Hisse-i ibn-i kebîr		816,30	Lira yüz guruş itibar olundukta fark-ı fiyattan terettüb eden ziyarı	
10.316,30	Hisse-i ibn-i sağır		9.500		
Hesâb-ı zevce-i mûmâ-ileyh			9.500	Bâ-hüccet ve bâ-küfelâ vâlidisi vasiyy-i mûmâ- ileyhâ Fatma Muammer Hanım'a idâne şü'd. Fî 15 Şevvâl sene 316	
4.421,30	Hisse-i mirası				
1.426	Eşyadan zimmeti mahsûb		Hesab-ı ibn-i kebîr		
2.995,30			10.316,30	Hisse-i mirâsı	
2.995,30	Lira yüz sekiz guruş hesabıyla nakden makbuz		2.389	Eşyadan zimmeti mahsûb	
	Fî 15 Şevvâl sene 316		7.927,30		
			7.927,30	Nakden ve tamamen makbuzu	
				Fî 15 Şevvâl sene 316	
			Cerîdesine mutâbıktır		

3. Meclis-i Meşâyih Azası Ali Âsım Efendi'nin Terekesinin Değerlendirilmesi

Şeriyeye Sicillerindeki tereke kayıtları, vefat eden kişinin adı, künyesi, ailesi, ne-sebi, görevi, vefat yeri, vefat tarihi, ölüm sebebi veya şekli, varisleri, geride bıraktığı eşyaları, borçları ve alacakları gibi birçok hususta detaylı bilgiler içerir.

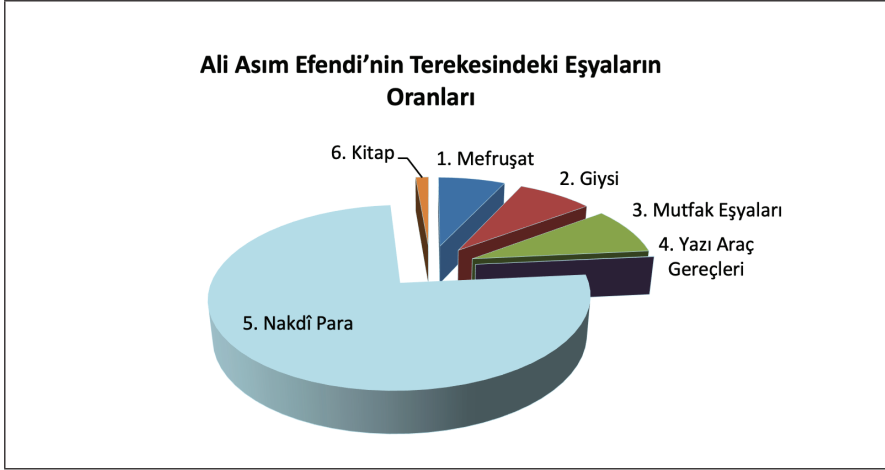
Ali Âsım Efendi'nin terekesinde Musa Safveti Dergâhı postnişini ve Meclis-i Meşâyih azası olduğu ve İstanbul'da Hoca paşa yakınında Karakîhüseyn mahallesinde ikamet ettiği kaydedilmiştir. 3 Ocak 1899'da vefat etmiş ve terekesi yaklaşık iki ay sonra 26 Şubat 1899 tarihinde yazılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde herkesin terekesi yazılmamaktaydı. Ancak Ali Âsım Efendi'nin devletin resmi görevlisi ve geride evlatlarının olması, terekesinin yazımını zorunlu kılmıştır.

Terekeye göre Ali Âsım Efendi üç evlilik yapmış ve her evliliğinden bir erkek evladı dünyaya gelmiştir. Üç eşinin de ismi Fatma olan Ali Âsım Efendi'nin iki eşi kendisinden önce vefat etmiştir. Üçüncü eşinden olan oğlunun yaşı küçük olması sebebiyle annesi vasi olarak tayin edilmiştir. Âsım Efendi'nin vefatından sonra üçüncü eşi Fatma Muammer Hanım'ın dul ve yetim sandığından maaş aldığı tespit edilmiştir. Terekesi eşi ve üç çocuğu arasında taksim edilmiştir. Terekede eşya oranlarına nazaran nakdi paranın daha fazla olduğu görülmüştür. Eşi Fatma Muammer Hanım'a terekeden %13, çocuklarına ise %29'ar pay düşmüştür.

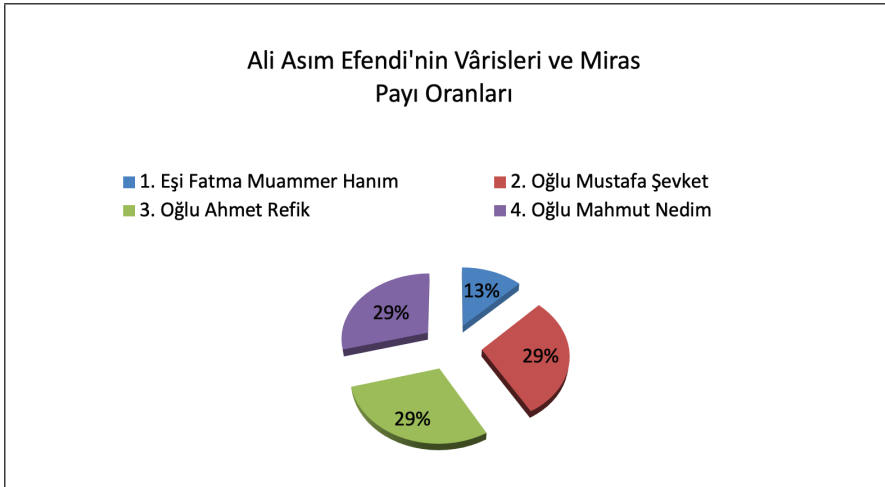
Ali Âsım Efendi'nin Şeriyeye Sicillerinden tespit edilen terekesine göre üç defa evlenmiştir. İlk eşi Fatma Zehra bt. Abdullah Hanım, ikinci eşi Fatma Zehra bt. Edhem Hanım ve üçüncü eşi Fatma Muammer Hanım'dır.

Ali Âsım Efendi'nin terekesinde 6 adet kitap yazılıdır ve bu kitapların çoğunluğu tasavvufu ilgili temel eserlerdir. Tarafımızca yapılan arşiv araştırmaları neticesinde tespit edilen 4 Ocak 1899 tarihli tereke muhasebe cetvelindeki bilgiler de tereke kaydıyla birebir benzerlik göstermektedir. Terekede her ne kadar yazılı olmasa da Ali Âsım Efendi'nin ödenmeyen birikmiş maaşlarından emlak vergi borçları düşülmüş ve kalan miktar eşi Fatma Hanım'a verilmiştir. Bu detayları arşiv kayıtlarından takip edebilmekteyiz.

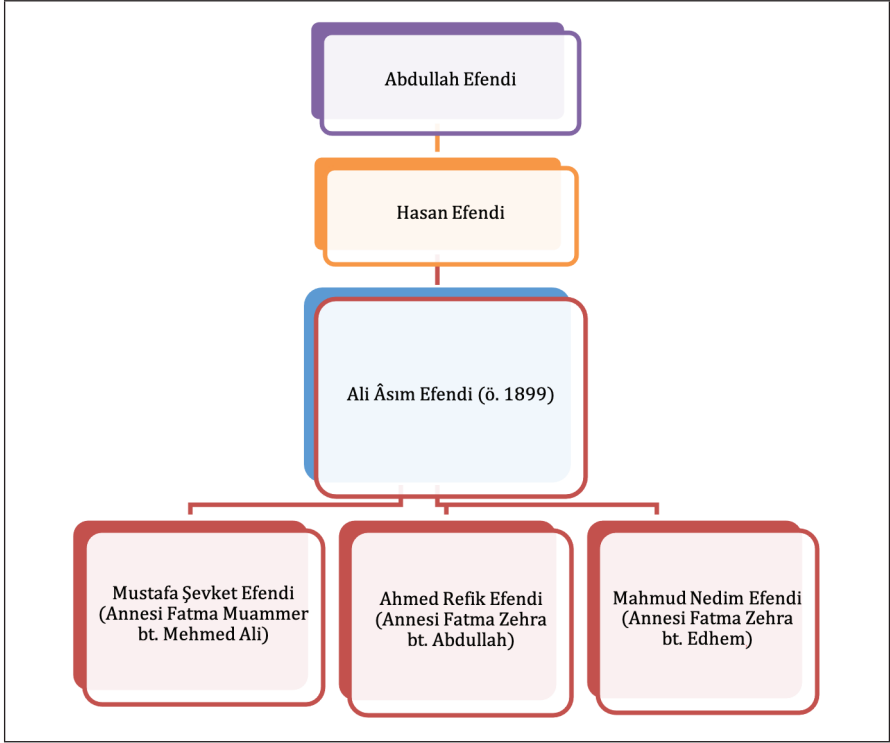

Grafik 1: Ali Âsım Efendi'nin Terekesindeki Eşyaların Oranları

1. Mefruşat: 2.580 kuruş
2. Giysi: 2.899 kuruş
3. Mutfak Eşyaları: 3.212 kuruş
4. Yazı Araç Gereçleri: 20 kuruş
5. Nakdi Para: 27.833 kuruş
6. Kitap: 500 kuruş

Grafik 2: Ali Âsım Efendi'nin Vârisleri ve Miras Payı Oranları

Grafik 3: Ali Âsım Efendi'nin Baba Tarafından Nesebi, Eşleri ve Çocukları

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında yaşamış ve sufi kimliğiyle öne çıkan Ali Âsım Efendi'nin biyografisinin incelenmesi; onun dinî, siyasî, ictimai ve tasavvufî sahadaki etkinliklerini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, Meşihat Arşivi ve Şeriyye Sicilleri Arşivinden istifade edilmek suretiyle hazırlanan çalışmada, Ali Âsım Efendi hakkında ilk defa bu şekilde detaylı bilgilere ulaşılmıştır. Arşiv fonları arasında yapılan araştırma yolculuğu neticesinde aşama aşama hangi görevlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Osmanlı Arşivi'nden atama kayıtları ve çocuklarıyla ilgili bilgilere, Meşihat Arşivinden maaşı ve tayin belgelerine, Şeriyye Sicilleri Arşivinden ise tereke ve şeceresine ulaşılmıştır.

Ali Âsım Efendi Bayezit Müciz Dersiamlığı, Meclis-i Meşâyih Azalığı, Musa Safvetî Paşa Dergâhı şeyhliği, Şeyh Mehmet Efendi ve Abdülbaki Efendi Medresesi müderrisliği görevlerinde bulunmuştur. Ali Âsım Efendi'yi diğer ulemeden farklı kılan husus ise tekke şeyhi olmasının yanında Osmanlı'da tekkelerin kayıtlı-

rının tutulması ve denetiminin sağlanması için Şeyhülislamlık bünyesinde kurulan Meclis-i Meşâyihde azalık yapmış olmasıdır. Bu hâliyle yürütmüş olduğu görev hasebiyle de Osmanlı tasavvuf sahasının merkezinde yer almıştır.

Meşihat Arşivindeki Meclis-i Meşâyih defter ve belgelerine göre tekkelerin denetim ve idaresi ayrıca tekkelere şeyh tayin edilmesi gibi birçok meselede imzasının bulunduğu görülmüştür.⁴² Aynı şekilde Meclis-i Meşâyih defterleri incelendiğinde, Ali Âsım Efendi ile ilgili tekke şeyhliği vazifesini yürütürken kendisi hakkında yapılan şikayetler üzerine Meclis-i Meşâyih tarafından gerekli tahkikatın yapıldığı ve bahse konu şikayetlerin asılsız olduğu da anlaşılmıştır.⁴³

Ali Âsım Efendi'nin Şeriyeye Sicillerinden tespit edilen terekese göre üç defa evlendiği, üç eşinin de isminin Fatma olduğu anlaşılmıştır. İlk eşi Fatma Zehra bt. Abdullah Hanım'dan Ahmet Refik, ikinci eşi Fatma Zehra bt. Edhem Hanım'dan Mahmud Nedim ve üçüncü eşinden Mustafa Şevket isminde toplamda üç evladı olmuştur İlk iki eşinin kendisinden önce vefat etmesi sebebiyle terekese, bir eşi ve üç çocuğu arasında taksim edilmiştir. Terekede eşya oranlarına nazaran nakdi paranın daha fazla olduğu görülmüştür. Eşi Fatma Muammer Hanım'a terekeden %13, çocuklarına ise %29'ar pay düşmüştür.

Ali Âsım Efendi vefat ettikten sonra şeyhlik ve tekkedeki mescidin imamlık vazifesini büyük oğlu Ahmet Refik Efendi devam ettirmiştir. Ancak Ahmet Refik Efendi'nin tercüme-i hali incelendiğinde babasının vefatına kadar devlet memuru olarak görev yaptığı ve bu tarihten sonra ilmiye mesleğine mecburen intisap ettiği görülmüştür.

Netice itibarıyla çalışmamızla Osmanlı tasavvuf araştırmalarında öncelikle bir mutasavvıfın ve tekkeleri denetleyen bir kurum olan Meclis-i Meşâyih azasının yaşam serüveni mercek altına alınmıştır. Ali Âsım Efendi'nin şeceresiyle nesebine, terekesindeki bilgilerle sosyo-ekonomik düzeyine, hizmet hayatındaki detaylar ile ilmiye teşkilatı içerisindeki konumuna ve Meclis-i Meşâyih defterlerindeki resmi kayıtlara göre de tasavvuf alanındaki icraatlarına ışık tutulmuştur.

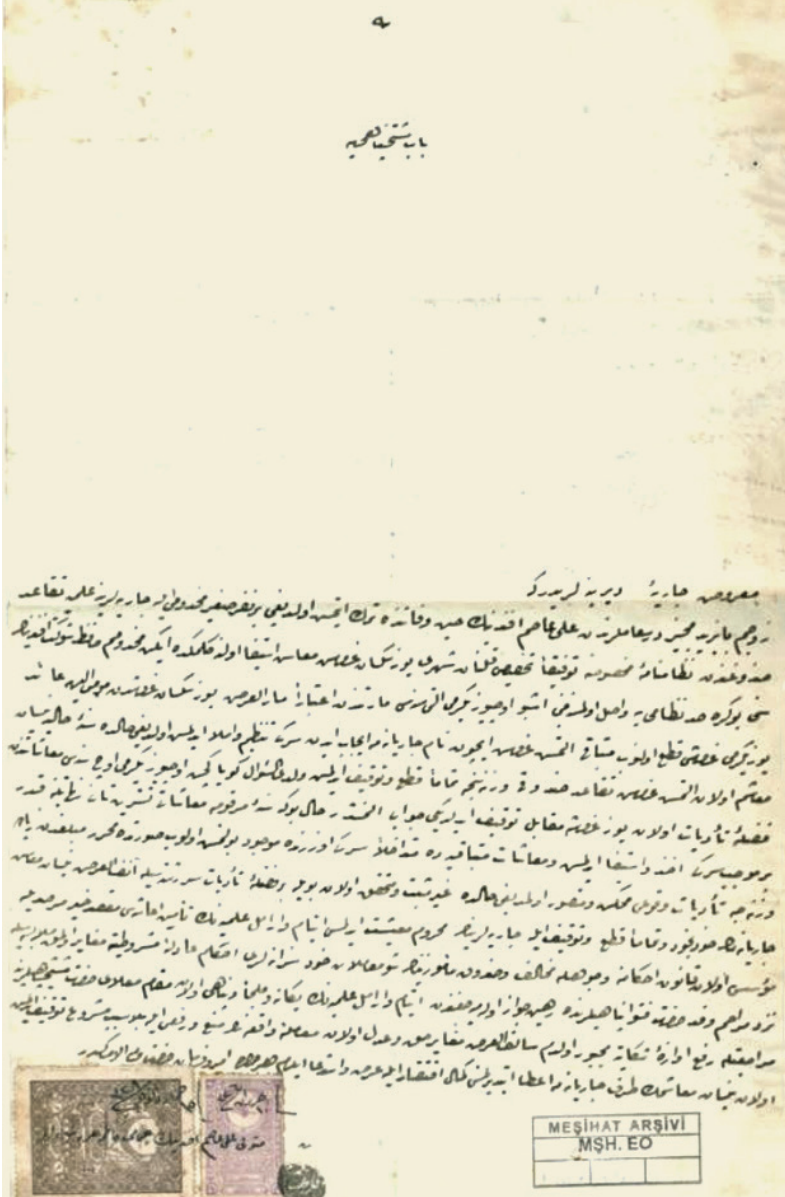
42 Meşihat Arşivi, *Meclis-i Meşâyih Tekke ve Zaviye Defteri*, No. 1769, 1, 3, 5 ve 195.

43 MŞH. EO. 539/49.

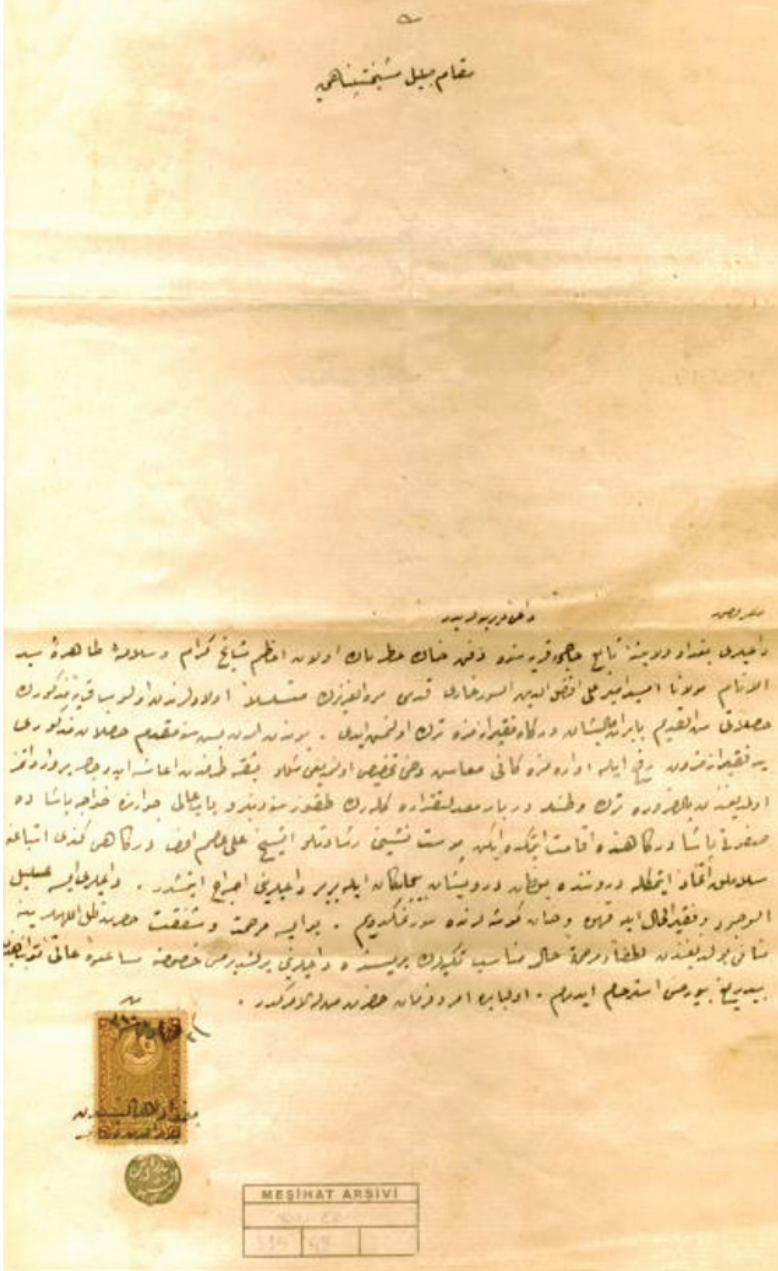
Kaynakça

- Arı, Osman Sacid. *Meclis-i Meşâyih Müessesesi, Kuruluşu ve Faaliyetleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Aydın, Bilgin. vd., *Bâb-ı Meşihat Şeyhülislâmlık Arşivi Defter Kataloğu*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2006.
- Aydın, Bilgin. "Osmanlı Devleti'nde Tekkeler Reformu ve Meclis-i Meşâyihin Şeyhülislâmlık'a Bağlı Olarak Kuruluşu, Faaliyetleri ve Arşivi". *İstanbul Araştırmaları* 7 (1998), 93-109.
- Aydınlı, Meliha. *Meclis-i Meşâyih: Birimler, İşleyiş ve Kararlar (1879- 1909)*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Doktora Tezi, 2024.
- Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi. BOA, Osmanlı Arşivi. ZB. No. 350/50.
- Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi. BOA, *Cevdet Evkaf*. No. 18014.
- Durmuş, Mine. *Meclis-i Meşâyihin Kuruluşu ve Sultan II. Abdülhamid Dönemi Faaliyetleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Işık, Ayhan. "Meclis-i Meşâyih ve Seyyidlerin Tasavvuf Hayatındaki Etkinliği". *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 1/17 (2019), 115-154.
- Işık, Ayhan. *Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakîbü'l-eşrâflık Müessesesi*. Ankara: İlâhiyât Yayınları, 2021.
- Kara, Mustafa. "Tanzimat Dönemi ve Tasavvufi Hayat". *Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu (Bildiriler)*. Ankara: TTK Yayınları, 1991, 299-319.
- Meşihat Arşivi. *Meclis-i Meşâyih Defterleri*. No. 1734-1783, 1793.
- Meşihat Arşivi. *Dersiâm Maaş Defterleri*. No. 2830.
- Meşihat Arşivi. *Merkez İdaresi Memur Maaş Defteri*. No. 2557.
- Meşihat Arşivi. *Evrak Odası Dosyaları (MŞH. EO.)*. 578/26; 398/91; 310/24; 632/81; 539/49; 819/75; 1547/68; 819/50; 819/75.
- Meşihat Arşivi. *Türkiye Cumhuriyeti Fonu (TC)*. 9/4; 10/28; 15/6; 147/37.
- Meşihat Arşivi. *Muhasebe Fonu (MH)*. 9/4.
- Meşihat Arşivi. *Tahrirat Fonu (THR)*. 119/66; 128/88.
- Öngören, Reşat. "İstanbul'da Tasavvufî Hayat". *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi: Din*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. 2015, 240-315.
- Revnakoğlu, Cemaleddin Server. *Revnakoğlu'nun İstanbul'u, İstanbul'un İç Tarihi Fatih*. haz. Mustafa Koç. İstanbul: İstanbul Fatih Belediyesi Kültür Yayınları, 2021.
- Seçgin, Nuri. "Eminönü/Hocapaşa Safvetî Tekkesi". *Sanat Tarihi Yıllığı* 25 (2016), 149-185.
- Şeriyye Sicilleri Arşivi. *Kismet-i Askeriye Mahkemesi*. No. 1962.
- Yıldız, Esra. *Şeyhülislâmlığın Bürokratik Yapısı*. Ankara: İlâhiyât Yayınları, 2022.

Ek 2: Bayezid dersiamlarından müteveffa Ali Âsım Efendi'nin eşi Fatma Hanım'a verilen maaş fazlasının tahsil edilmesi üzerine Fatma Hanım'ın Meşihatten talep ve şikâyeti [MŞH. EO. 1547/68].

Ek 3: Safveti Paşa Dergâhı postnişini Şeyh Ali Âsım Efendi'nin Bağdatlı Bedreddin Efendi'yi dergâhtan kovduğuna dair Bedreddin Efendi'nin şikâyeti. [MŞH. EO. 539/49].

Ek 4: Ali Âsım Efendi'nin Maaş Cetveli ve Mührü [Meşihat Arşivi, Maaş Defteri, No. 2540, 96].

[illegible]

